DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.206](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.206)

УДК 330.101

*С. В. Чорна,
аспірант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сумський державний університет
ORCID ID: 0000-0001-7668-0952
А. В. Татарко,
аспірант кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,
Сумський державний університет
ORCID ID: 0000-0002-7704-5771*

ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ЙМОВІРНОСТІ УЧАСТІ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ У ТІНЬОВИХ ОПЕРАЦІЯХ¹

*S. Chorna
Ph.D. student of the Department of Finance, Banking and Insurance
Sumy State University
A. Tatarko
Ph.D. student of the Department of Accounting and Taxation
Sumy State University*

INDICATORS OF THE PROBABILITY OF FINANCIAL INTERMEDIARIES PARTICIPATION IN SHADOW TRANSACTIONS

Дослідження спрямоване на аналіз ймовірності участі фінансових посередників у тіньових операціях. Здійснено пошук та підбір показників на основі аналізу найбільших статистичних баз даних міжнародних організацій, а саме Світового Банку, Глобальної коаліції проти корупції та Міжнародного валютного фонду.

Протидія відмиванню коштів з подальшою їх легалізацією, стає пріоритетним напрямком для фінансово-економічної безпеки держави. Тіньова складова найбільше спостерігається в діяльності агентів яких сконцентровано найбільший відсоток грошових коштів фінансової системи. В Україні це дві найбільших секторальні групи: бізнес сфера – представники великого, малого та середнього бізнесу, а також фінансові посередники, такі як банки, кредитні спілки, страхові компанії, ломбарди, фінансові компанії, та недержавні пенсійні фонди.

В Україні розкриття інформації щодо нелегальної діяльності фінансових посередників здійснюється вітчизняними наглядовими органами: Національним Банком та Державною службою фінансового моніторингу України, а статистику за основними показниками діяльності небанківських фінансових установ веде Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні.

Щоб достовірно визначити рівень тіньової сфери в економіці України необхідно спочатку ефективно виявити основні показники фінансового посередництва, що займається

¹ Дослідження виконане у рамках держбюджетної науково-дослідної роботи №0120U100473 «Формування інструментарію детінізації економіки України на основі каузального моделювання траєкторій взаємодії фінансових посередників».

легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом. Зведення даної інформативної складової слугує для обробки кількісних та якісних показників з метою з'ясування ролі фінансових посередників в тіньовій сфері економіки.

The study aims to analyze the probability of participation of financial intermediaries in shadow transactions. Search and selection of indicators based on the analysis of the largest statistical databases of international organizations, namely the World Bank, the Global Coalition against Corruption, and the International Monetary Fund.

Counteracting money laundering with their subsequent legalization is becoming a priority to maintain an acceptable level of state's financial and economic security. The shadow component is most present in the activities of those agents in which the largest percentage of funds of the state's financial system is concentrated. In Ukraine, these are the two largest sectoral groups: the business sector - representatives of large, small, and medium-sized businesses and financial intermediaries such as banks, credit unions, insurance companies, pawnshops, financial companies, and private pension funds. The purpose of the participation of financial intermediaries in shadow transactions is to redistribute illegally obtained funds by converting them into regular income through transit operations. The essence of transit operations is to transfer funds from one entity to a designated beneficiary through third parties. And the more such transit operations are used in money laundering, the more difficult it is to detect them. In Ukraine, information on financial intermediaries' illegal activities is disclosed by domestic supervisors: the National Bank and the State Financial Monitoring Service of Ukraine. Statistics on key performance indicators of non-bank financial institutions are maintained by the National Commission for State Regulation of Financial Services in Ukraine.

To reliably determine the shadow sector level in Ukraine's economy, it is first necessary to effectively identify which professional financial intermediaries are engaged in money laundering. For this purpose, a database of both general economic and financial intermediation indicators was formed, which may directly or indirectly indicate shadow operations implementation. The summary of this informative component serves to process quantitative and qualitative indicators to clarify financial intermediaries' role in the shadow economy.

Ключові слова: показники тіньових операцій; неформальна економіка; тіньова економіка; фінансові посередники; легалізація (відмивання) доходів; отриманих злочинним шляхом.

Key words: indicators of shadow operations; informal economy; shadow economy; financial intermediaries; legalization (laundering) of proceeds from crime.

Постановка проблеми. Легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом представляє серйозну загрозу для кожної економіки. Тіньова складова присутня майже в кожній сфері, а сучасні методи виявлення тіньових схем зазнають поразок. Фінансовий нагляд вимагає постійного вдосконалення, зокрема особлива увага має бути приділена діяльності фінансових посередників в руках яких сконцентровано найбільший відсоток грошових активів фінансового сектору. Банки та небанківські фінансові установи протягом останнього десятиліття демонструють зростаючі показники капіталу, активів і зобов'язань. Проте чи дійсно дані інституційні сектори здійснюють прозору діяльність, адже з кожним роком збільшується кількість операцій, що підлягають первинному фінансовому моніторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проведений аналіз бібліографічних джерел показує, що на сьогоднішній день тема дослідження не достатньо розкрита у працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів.

Дослідники концентруються на вивченні загальних аспектів тіньової економіки (В. Ю. Буров, А. А. Гребенюк, Т. Ковальчук, І. Озерський, А. Нестеров, П. Гутман, Б. Даллаго, В. Контіні, А. Френз, З. С. Варналії та ін.), а також спрямовують зусилля на вивчення діяльності фінансових посередників (В. Д. Базилевич, О. І. Барановський, І. С. Каракулова, В. Л. Смагін, В. С. Стельмах, Н. І. Версаль та ін.).

Тому, питання щодо участі фінансових посередників в тіньових операціях залишаються відкритими для досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є виявлення та систематизація показників, що можуть застосовуватись для оцінки ймовірності участі фінансових посередників у тінювих операціях на основі опрацювання основних міжнародних та вітчизняних баз даних економічного спрямування.

Виклад основного матеріалу.

Ефективність економіки держави визначається багатьма факторами одним з яких є її тінювий рівень. Поряд із поняттям «тінюва економіка» вживають категорії: сіра економіка, неформальний сектор, підпільне господарство, брудні гроші і т.д. Всі вони мають подібні значення, а саме характеризують економічну діяльність, що існує та розвивається поза контролем держави і наглядових органів. Основною метою тінювого сектору є ухилення від податків та інших фіскальних платежів, а також приховування незаконно отриманих фінансових та інших економічних ресурсів.

Наразі ведеться багато дискусій з приводу того, що ж стає причиною розробки та реалізації тінювих схем. Чи така діяльність спричинена недостатнім та неефективним наглядом держави, чи навпаки є наслідком зарегульованості економіки. Тінюва складова присутня майже в кожній економіці, але в різних країнах проявляється не однаково і має свою специфіку. Так, наприклад, в розвинутих країнах неофіційний сектор більш присутній в діяльності малого бізнесу та криміналі. Для країн, що розвиваються більш характерною є реалізація тінювих схем як малим, так і великим бізнесом. Країни, що мають надмірний податковий тиск з боку держави, спричиняють приховування бізнесом частини фактичних операцій та прибутків. За даними періодичного оцінювання австрійського професора економіки Ф. Шнайдера, рівень тінювої економіки у світовому масштабі для найбільш розвинених країн перебуває в інтервалі від 14% до 16% ВВП, тоді як для країн, що розвиваються – від 32 до 35% ВВП [1].

Протидія відмиванню коштів з подальшою їх легалізацією, стає пріоритетним напрямком підтримання прийнятного рівня фінансово-економічної безпеки держави. Існування тінювого сектору економіки можна визнати як суспільно небезпечне явище, адже існує реальна загроза для добробуту населення. Кошти, що мали б залучатися в офіційну економіку та до бюджетів різних рівнів, підвищуючи рівень життя населення, насправді використовуються в тінювих операціях. Це порушує нормальне функціонування основних економічних інститутів та перешкоджає налагодженню ефективного державного контролю за фінансовою системою.

Тінюва складова найбільш характерна для діяльності тих агентів, які управляють фінансовими потоками, зокрема, для фінансових посередників. Базельський комітет класифікує основні типи фінансових посередників, щодо яких мають бути застосовані та поширюватися стандарти нагляду за Базелем III. Відповідно до даної методики всі фінансові інститути в державі можуть бути розподілені на декілька категорій: комерційні банки, фінансові кооперативи, інші депозитні інститути, установи мікрокредитування і небанківські дистриб'ютори або емітенти електронних грошей [2]. В Україні фінансові посередники поділяються на дві основні категорії: банківська система та небанківські фінансові установи.

Мета участі фінансових посередників у тінювих операціях полягає в перерозподілі незаконно отриманих грошових коштів шляхом конвертації їх в легальний прибуток за допомогою транзитних операцій. Дані операції набувають статусу незаконних у випадку коли відбувається рух грошових коштів, який не обумовлений економічними причинами [3]. Метою транзитних операцій є переведення грошових коштів від одного суб'єкта господарювання до визначеного бенефіціара через третіх учасників. І чим більше таких транзитних операцій застосовується при легалізації коштів, тим складніше їх виявити. Показовим у даному випадку є кейс ПриватБанку, коли через подібні операції незаконно були виведені величезні фінансові ресурси з даного банку до моменту його націоналізації.

На сьогоднішній день немає чіткого механізму контролю за даними видами операцій. Існує лише відкритий перелік операцій, які можна класифікувати як операції, що спрямовані на легалізацію доходів або фінансування тероризму. Тому, постає питання щодо розкриття достовірної інформації про рівень тінювої сфери в економіці України та ефективного виявлення професійних фінансових посередників, які займаються легалізацією доходів, отриманих злочинним шляхом.

Для цього було сформовано базу даних як загальноекономічних, так і показників фінансового посередництва, що прямо чи опосередковано можуть свідчити про залучення суб'єктів господарювання до здійснення тінювих операцій (табл 1). Зібрані кількісні та якісні показники розподілено на чотири основні групи:

- загальноекономічні показники прямого впливу;
- загальноекономічні показники опосередкованого впливу;
- показники фінансового посередництва прямого впливу;
- показники фінансового посередництва опосередкованого впливу.

Прямі показники характеризують безпосередньо процеси в економіці, що явно впливають і є результатом функціонування системи. Дані показники змінюються у напрямі зміни явища, зазвичай вони є первинними (початковими) та подаються в формі абсолютних величин (кількість, сума). Показники опосередкованого типу відображають паралельно існуючі характеристики, є похідними і як правило відображаються у відносному вимірі (середні показники, індекси).

Таблиця 1.
Структура бази даних, що характеризує ймовірність участі фінансових посередників у тіньових операціях

Група показників	Джерело інформації	Напрямок застосування
Загальноекономічні показники прямого впливу	World Development Indicators – World Bank [4]	Вплив тінізації економіки на соціально-економічний розвиток країни
	Poverty and Equity – World Bank [5]	Оцінка взаємозв'язку рівня життя населення та тіньової економіки
	Jobs – World Bank [8]	Розрахунок неофіційного працевлаштування
	Economic Fitness / Economic Fitness 2 – World Bank [9,10]	Порівняння економічної пристосовуваності з ВВП для виявлення прихованої інформації про розвиток країни
	World Economic Outlook Database – International Monetary Fund [14]	Аналіз економічно-го розвитку країни
Загальноекономічні показники опосередкованого впливу	World Development Indicators – World Bank [4]	Зв'язок рівня тіньової економіки з індикаторами якості життя
	Poverty and Equity – World Bank [5]	Розкриття інформації про рівень бідності
	Doing Business – World Bank [6]	Дослідження ступеню регулювання бізнесу
	Worldwide Governance Indicators – World Bank [7]	Аналіз причинно-наслідкових зв'язків між показниками управління в державі та тіньовим сектором економіки
	Jobs – World Bank [8]	Якісні індикатори при розрахунку неформальної зайнятості
	Environment Social and Governance (ESG) Data – World Bank [11]	Врахування соціального середовища та управління в тіньовій сфері
	TRANSPARENCY INTERNATIONAL [13]	Аналіз міжнародної прозорості щодо корупційних схем
Показники фінансового посередництва прямого впливу	World Development Indicators – World Bank [4]	Показники розвитку в розрізі банків, страховиків та установ, що надають фінансові послуги, а
	Global Financial Development – World Bank [12]	Розкриття інформації про фінансові установи: доступ, глибина, ефективність та стабільність
Показники фінансового посередництва опосередкованого впливу	World Development Indicators – World Bank [4]	Врахування показників грошового ринку при аналізі діяльності фінансових посередників
	Global Financial Development – World Bank [12]	Вплив тіньових операцій на глобальний розвиток фінансового сектору

Показники загальноекономічного спрямування, як кількісного так і якісного характеру, використовуються для оцінки впливу тінізації економіки на соціально-економічний розвиток. В цілому може бути проведено групування драйверів тінізації національної економіки наступного вигляду з основними показниками, що демонструють відповідну сферу:

- індикатори інвестиційної привабливості країни: обсяг прямих іноземних інвестицій в країну, рівень інвестиційної привабливості;
- індикатори функціонування податкової системи: обсяг податкових платежів, рівень податкового навантаження на бізнес;
- індикатори відкритості товарного ринку: обсяги імпорту та експорту, обсяг недоотриманих надходжень від імпорту, обсяг недоотриманих надходжень від експорту, обсяг державного боргу;
- індикатори функціонування банківської системи: відсоткова ставка за депозитами, відсоткова ставка за кредитами;

- індикатори якості державного регулювання: дефіцит державного бюджету, рівень інфляції, індекс корупції;
- індикатори розвитку промисловості: обсяг реалізованої промислової продукції, частка прибуткових підприємств, обсяг ВВП.

Сформована база даних складається із показників відібраних з статистичної інформації основних світових баз даних, дев'ять з яких належить Світовому банку (World Bank data bank) та дві Глобальній коаліції проти корупції і Міжнародному Валютному Фонду:

- **World Development Indicators** – показники світового розвитку – це основна колекція показників розвитку Світового банку, складена з офіційно визнаних міжнародних джерел. У даній базі даних представлені найновіші та найточніші дані про глобальний розвиток, а також національні, регіональні та глобальні оцінки.

- **Poverty and Equity** – база даних щодо бідності та власного капіталу.

- **Doing Business** – Ведення бізнесу – розкривається інформація про об'єктивні заходи регулювання бізнесу та їх застосування в економіках та окремих містах на субнаціональному та регіональному рівнях.

- **Worldwide Governance Indicators** – Світові показники управління – сукупні та індивідуальні показники управління для шести вимірів управління: голос та підзвітність; політична стабільність та відсутність насильства /тероризму; ефективність уряду; нормативна якість; верховенство права; контроль корупції.

- **Jobs** – Робота – глобальні дані про приватних осіб, фірми та бізнес-середовища.

- **Economic Fitness** – Економічна пристосовуваність – міра диверсифікації країни та здатність виробляти складні товари на глобальній конкурентній основі. Країни з найвищим рівнем ЕФ мають можливість виробляти різноманітний асортимент продукції, здатність переходити на постійно зростаючі складні товари, мають тенденцію до більш передбачуваного довгострокового зростання та досягнення гарних конкурентних позицій порівняно з іншими країнами. Країни з низьким рівнем ЕФ, як правило, страждають від бідності, низьких можливостей, менш передбачуваного зростання, низької доданої вартості та проблем з модернізацією та диверсифікацією швидше, ніж інші країни. Порівняння "придатності" з ВВП виявляє приховану інформацію щодо розвитку та зростання країн.

- **Economic Fitness 2** – Економічна пристосовуваність 2 – друга версія економічної придатності, включаючи Універсальну економічну пристосовуваність (UEF), яка одночасно є мірою диверсифікації країни та здатності виробляти складні товари на глобальній конкурентній основі.

- **Environment Social and Governance (ESG)** – дані щодо соціального середовища та управління. Показники беруться з багатьох баз даних Світового банку та зовнішніх постачальників даних.

- **Global Financial Development** – Глобальний фінансовий розвиток – великий набір характеристик фінансової системи для 203 економік. База даних включає показники розміру фінансових установ та ринків (фінансова глибина), ступеня, до якого фізичні особи можуть і використовують фінансові послуги (доступ), ефективності фінансових посередників та ринків (ефективність) та стабільності фінансових установ та ринків (стабільність).

- **Transparency International the global coalition against corruption** – Глобальна коаліція проти корупції – глобальний рух, що працює у понад 100 країнах, щоб припинити несправедливість корупції. Індекс сприйняття корупції, провідний дослідницький продукт Transparency International, став провідним світовим показником корупції у державному секторі. Індекс пропонує щорічний огляд відносного ступеня корупції за рейтингом країн та територій з усього світу.

- **World Economic Outlook Database International Monetary Fund** – Світова економічна база даних Міжнародного валютного фонду – містить вибрані ряди макроекономічних даних про національні рахунки, інфляцію, рівень безробіття, платіжний баланс, фінансові показники, торгівлю для країн та груп країн, дані яких повідомляє МВФ.

Зараз в Україні час законодавчих перетворень, які також стосуються і діяльності сектору небанківських фінансових посередників. 16 жовтня 2019 року президент Володимир Зеленський підписав так званий закон про "спліт", який набув чинності 1 липня 2020 року. Страхові, фінансові, лізингові компанії, ломбарди та кредитні спілки, пенсійні фонди та їхні адміністратори тепер перейшли від Нацкомфінпослуг під нагляд Національного банку України [15]. Станом на 31.12.2019 до небанківського фінансового ринку належать:

- 233 страхові компанії;
- 337 кредитних спілок;
- 324 ломбардів;
- 986 фінансових компаній;
- 65 недержавних пенсійних фондів;
- 22 адміністраторів НПФ;
- 2 довірчі товариства.

Звітуння за 2019 рік здійснювалося ще перед попередніми регулятором, тому основні показники діяльності небанківських фінансових установ, на основі поданої ними звітності відображаються в реєстрі наборів відкритих даних Національної комісії, що здійснює державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні [16]. Однак, починаючи з третього кварталу 2020 року на сайті Національного банку України починають з'являтися статистичні дані щодо небанківських фінансових установ.

Основним органом, що здійснює регулювання й нагляд у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів та фінансуванню тероризму є Державна служба фінансового моніторингу України. Звітно-статистична інформація даної служби відображає показники щодо:

- інформування про фінансові операції банківського та небанківського фінансового сектору;
- повідомлення у загальному обсязі повідомлень про фінансові операції;
- кількість суб'єктів первинного фінансового моніторингу, які перебувають на обліку у розрізі їх видів;
- дані щодо отриманих повідомлень про фінансові операції за 2014-2020 роки [17].

Також показники секторальної оцінки ризиків використання суб'єктів первинного фінансового моніторингу з метою відмивання коштів / фінансування тероризму представлено у звітах про проведення національної оцінки ризиків за 2016 та 2019 рр. Звіт розкриває показники у розрізі всіх секторальних складових економіки [18].

Дані щодо нелегальної діяльності посередників фінансових послуг та контекстуальних факторів тіньової економіки зведено у Збірці матеріалів щодо представлення результатів Національної оцінки ризиків у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму [19].

Висновки. Показники представлені Державною службою фінансового моніторингу України не дають можливості в повній мірі оцінити нелегальну діяльність фінансових посередників. Тому, постає питання ефективного виявлення ймовірності участі фінансових посередників в неформальному секторі економіки.

Узагальнені у даній роботі показники та сформована база даних будуть слугувати інформаційною основою для апробації математичних моделей спрямованих на прогнозування ризиків виникнення тіньових схем за участі фінансових посередників.

Список літератури.

1. Schneider F. Size and Development of the Shadow Economy in Germany, Austria and Other oecd-Countries. *Revue économique*. 2009. Vol. 60, no. 5. P. 1079. URL: <https://doi.org/10.3917/reco.605.1079> (date of access: 18.11.2020).
2. Range of practice in the regulation and supervision of institutions relevant to financial inclusion. *Basel Committee on Banking Supervision*. URL: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d310.htm>.
3. Капарчук В. А., Гобрусенко И. К. Роль финансовых посредников в легализации доходов, полученных преступным путем. *Interactive science*. 2017. 12 (22). С. 97–99.
4. World Development Indicators. *World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators>.
5. Poverty and Equity. *World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/source/poverty-and-equity>.
6. Doing Business. *World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/source/doing-business>.
7. Worldwide Governance Indicators. *World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators>.
8. Jobs. *World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/source/jobs>.
9. Economic Fitness. *World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/source/economic-fitness>.
10. Economic Fitness 2. *World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/source/economic-fitness-2>.
11. Environment Social and Governance (ESG) Data. *World Bank*. URL: [https://databank.worldbank.org/source/environment-social-and-governance-\(esg\)-data](https://databank.worldbank.org/source/environment-social-and-governance-(esg)-data).
12. Global Financial Development. *World Bank*. URL: <https://databank.worldbank.org/source/global-financial-development>.
13. Transparency International – the global coalition against corruption. *Глобальна коаліція проти корупції*. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/results/>.
14. World Economic Outlook Database. *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October>.
15. Закон про «Спліт». *Chernivtsi law school*. URL: <https://law.chnu.edu.ua/zakon-pro-split/>.
16. Основні показники діяльності небанківських фінансових установ. *Національна комісія, що здійснює державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні*. URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Osnovni-pokaznyky-diiialnosti-nebankivskoi-finansovoi-ustanovy-na-osnovi-podanoi-neiu-zvitnosti.html>.
17. Звіти про діяльність. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-dijalnist>.
18. Звіти про проведення національної оцінки ризиків. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/naczionalna-oczinka-rizikiv/zvit-pro-provedennya-naczionalnoji-oczinki-rizikiv.html>.
19. Збірка матеріалів щодо представлення результатів Національної оцінки ризиків у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: <https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/3261718-dokumenti/zbirka-materialiv-shhodo-predstavlennya-rezultativ-naczionalnoji-oczinki-rizikiv-u-sferi-borotbi-z-vidmivannyam-koshtiv-ta-finansuvannyam-terorizmu.html>.

References.

1. Schneider, F., (2009). "Size and Development of the Shadow Economy in Germany, Austria and Other oecd-Countries", *Revue économique* [Online], vol. 60(5), available at: <https://www.cairn.info/revue-economique-2009-5-page-1079.htm#> (Accessed 18 Nov 2020).
2. The official site of Basel Committee on Banking Supervision (2020). "Range of practice in the regulation and supervision of institutions relevant to financial inclusion", available at: <http://www.bis.org/bcbs/publ/d310.htm> (Accessed 18 Nov 2020).
3. Kaparchuk, V.A. and Gobrusenko, I.K. (2017), "The role of financial intermediaries in the legalization of proceeds from crime", *Interactive science*, vol. 12 (22), pp.97–99.
4. The official site of World Bank (2020), "World Development Indicators", available at: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators> (Accessed 18 Nov 2020).
5. The official site of World Bank (2020), "Poverty and Equity", available at: <https://databank.worldbank.org/source/poverty-and-equity> (Accessed 18 Nov 2020).
6. The official site of World Bank (2020), "Doing Business", available at: <https://databank.worldbank.org/source/doing-business> (Accessed 18 Nov 2020).
7. The official site of World Bank (2020), "Worldwide Governance Indicators", available at: <https://databank.worldbank.org/source/worldwide-governance-indicators> (Accessed 18 Nov 2020).
8. The official site of World Bank (2020), "Jobs", available at: <https://databank.worldbank.org/source/jobs> (Accessed 18 Nov 2020).
9. The official site of World Bank (2020), "Economic Fitness", available at: <https://databank.worldbank.org/source/economic-fitness> (Accessed 18 Nov 2020).
10. The official site of World Bank (2020), "Economic Fitness 2", available at: <https://databank.worldbank.org/source/economic-fitness-2> (Accessed 18 Nov 2020).
11. The official site of World Bank (2020), "Environment Social and Governance (ESG) Data", available at: <https://databank.worldbank.org/source/environment-social-and-governance-esg-data> (Accessed 18 Nov 2020).
12. The official site of World Bank (2020), "Global Financial Development", available at: <https://databank.worldbank.org/source/global-financial-development> (Accessed 18 Nov 2020).
13. The official site of Global Coalition Against Corruption (2020), "Transparency International – the global coalition against corruption", available at: <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/results/> (Accessed 18 Nov 2020).
14. The official site of International Monetary Fund (2020), "World Economic Outlook Database", available at: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2020/October> (Accessed 18 Nov 2020).
15. Chernivtsi law school (2020), "Split Law", available at: <https://law.chnu.edu.ua/zakon-pro-split/> (Accessed 18 Nov 2020).
16. National Commission for State Regulation of the Financial Services Market in Ukraine (2020), "The main indicators of non-bank financial institutions", available at: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Osnovni-pokaznyky-diialnosti-nebankivskoi-finansovoi-ustanovy-na-osnovi-podanoi-neiu-zvitnosti.html> (Accessed 18 Nov 2020).
17. State Financial Monitoring Service of Ukraine (2020), "Activity", available at: <https://fiiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-dijalnist> (Accessed 18 Nov 2020).
18. State Financial Monitoring Service of Ukraine (2020), "National risk assessment reports", available at: <https://fiiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/naczionalna-oczinka-rizikiv/zvit-pro-provedennya-naczionalnoji-oczinki-rizikiv.html> (Accessed 18 Nov 2020).
19. State Financial Monitoring Service of Ukraine (2020), "Collection of materials on the presentation of the results of the National Risk Assessment in the field of combating money laundering and terrorist financing", available at: <https://fiiu.gov.ua/pages/dijalnist/nacionalni-riziki/3261718-dokumenti/zbirka-materialiv-shhodo-predstavlennya-rezultativ-naczionalnoji-oczinki-rizikiv-u-sferi-borotbi-z-vidmivannyam-koshtiv-ta-finansuvannyam-terorizmu.html> (Accessed 18 Nov 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.11.2020 р.